

УДК 811.161.2'28:398

ФОЛЬКЛОРНІ ТЕКСТИ ЯК ДІАЛЕКТОГРАФІЧНИЙ МАТЕРІАЛ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ МОВОЗНАВСТВІ

Грицевич Ю. В.

Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки

У статті окреслено вагомий доробок українських мовознавців у сфері залучення в дослідницьке поле нового джерела діалектологічних студій – фольклорних текстів. Задекларовані в проаналізованих наукових студіях ідеї дослідження говіркового мовлення різних частин українського діалектного простору крізь призму фольклорних текстів сприятимуть створенню цілісної праці про характер співвідношення мови фольклору і діалектної мови та про конкретні вияви цього зв'язку на матеріалі західно-поліського говору північного наріччя української мови.

Ключові слова: діалектологія, говірки, фольклорні тексти, евристична цінність, точність запису, системний аналіз, текстоцентризм.

Грицевич Ю. В. Фольклорные тексты как диалектографический материал в современном украинском языковедении. В статье раскрыто весомый вклад украинских языковедов в области привлечения в исследовательское поле нового источника диалектологических исследований – фольклорных текстов. Задекларированные в проанализированных научных работах идеи исследования диалектной речи разных частей украинского диалектного пространства сквозь призму фольклорных текстов будут способствовать созданию целостного труда о характере соотношения языка фольклора и диалектной речи и о конкретных проявлениях этой связи на материале западнopolесского говора северного наречия украинского языка.

Ключевые слова: диалектология, говоры, фольклорные тексты, эвристическая ценность, точность записи, систематический анализ, текстоцентризм.

Hrytsevych Yu. V. Folklore Texts as Dialectographical Material in Modern Ukrainian Linguistic Studies.

The modern trends in Ukrainian dialectology studies require a revision of the principles and approaches to studying the dialects structural levels. First of all it concerns the choice of the source of the dialectographical material. The article highlights significant achievements of the Ukrainian linguists regarding the involvement of folklore texts into the dialectological studies, considering them as a new source of the research scope representing in a new way the structure of individual dialects. The suggested ideas to consider the material from various parts of the Ukrainian dialectal space through the prism of folklore texts will contribute to better understanding of this linguistic phenomenon and provide basis for the integrated research into the nature of the correlation between the language of folklore and dialectal language. A special attention was paid to the recording accuracy of valuable features of oral colloquial speech as an important condition for recording of the Ukrainian folklore. Folklore texts, aimed at preserving and accurate reproduction of the authentic folk speech, confirm the thesis that folklore is a special kind of stylistic interpretation of oral colloquial speech and also confirm the heuristic value of folklore records as a case study of the dialectal speech peculiarities. The key findings of the analyzed scientific works are of great importance for revealing the specific manifestations of this interconnection on the database of the Western-Polissian dialect as an integral part of the Northern-Ukrainian dialect of the Ukrainian language.

Key words: dialectology, dialects, folklore texts, heuristic value, recording accuracy, systematic analysis, text centrism.

Постановка наукової проблеми в загальному вигляді та обґрунтування її актуальності. У лінгвоукраїністиці тексти фольклору неодноразово ставали джерелами наукових студій. Сучасна лінгвістика переживає, за влучним висловом З. Г. Коцюби, «фольклорний бум»: «Матеріали різних фольклорних жанрів широко використовують у лінгвокультурологічних, етнолінгвістичних, психолінгвістичних дослідженнях» [27, 34]. О. О. Потебня одним із перших в українському мовознавстві висловив думку про фольклор як предмет мовознавчих досліджень: «Народна пісня становить матеріал для мовознавства, етнографії, психології та ін. Але цим наукам потрібна зовсім не пісня, а, наприклад, мовознавству – звук, слово, форма, зворот і т. п.» [37, 154].

«Для української діалектології, – на думку П. Ю. Гриценка, – як і для інших слов'янських, актуальними є проблеми: що з усієї складної структури діалектної мови необхідно досліджувати, для чого і за допомогою яких дослідницьких прийомів і процедур студіювати цей феномен» [10, 145]. У зв'язку з цим «для відтворення говірки як функціонуючої системи необхідним є залучення до аналізу значних за обсягами діалектних текстів, які є наближеним до фотографічного відтворенням не лише окремих звуків, словоформ, а й послідовності розгортання тексту як цілості у мовленнєвому потоці. <...> Багато дослідників здавна усвідомлювало особливу евристичну цінність текстів, додаючи до своїх описових діалектологічних праць зразки зв'язних текстів, окремі вирази, фольклор з досліджуваної місцевості (О. Брех, В. Гнатюк, І. Панькевич та ін.)» [8, 8–9].

© Грицевич Ю. В. Фольклорні тексти як діалектографічний матеріал у сучасному українському мовознавстві

Мета пропонованої статті – осмислити вагомий доробок українських мовознавців у сфері залучення в дослідницьке поле нового джерела діалектологічних студій – фольклорних текстів. Реалізація поставленої мети передбачає виконання таких конкретних завдань: а) визначити корпус лінгвістичних праць, присвячених дослідженню діалектних особливостей текстів українського фольклору; б) оцінити стан та методологічні засади вивчення вивчення фольклорного тексту в його зв'язку з місцевою говіркою.

Виклад основного матеріалу дослідження. В узагальнювальній праці С. П. Бевзенка «Українська діалектологія» зауважено: «У великій пригоді можуть стати діалектологів різноманітні етнографічні і фольклорні матеріали. У ряді випадків вони є єдиними свідченнями про українську діалектну мову певних місцевостей свого часу» [2, 20–21].

Евристичний потенціал фольклорних записів як джерела вивчення особливостей діалектної мови на різних рівнях залишається недостатньо дослідженим, хоча, безсумнівно, це питання заслуговує детального вивчення. Залучення етнографічних і фольклорних текстів у діалектологічних працях донині має спорадичний характер, проте, як відзначає П. Ю. Гриценко, «опора на давніші етнографічні студії задля з'ясування динаміки говірок, зокрема для поліхронного картографування мовних одиниць, виявилася вельми результативною й переконливою» [10, 146] (учений мав на увазі монографію К. Д. Глуховцевої «Динаміка українських східно-слобожанських говірок» [7]).

Етнографічні та фольклорні записи, в яких збережено й філологічно точно відтворено автентичне народне мовлення, уможливають висновок про доцільність їхньої наукової інтерпретації та кваліфікації з методологічних позицій діалектології. Ю. В. Громик підкреслює: «Надійними діалектографічними джерелами можна вважати фольклорні збірники, щоправда, за умови, що фіксація такого фактажу передбачала збереження діалектних рис на всіх мовних рівнях» [16, 163].

Об'єктом дослідження П. Ю. Гриценка в статті «Про один тип джерел сучасних діалектологічних студій» стала праця В. Кравченка про традиційну культуру с. Беги Коростенського району Житомирської області. Аналізуючи цю мовну пам'ятку з ареалу середньополіського говору, мовознавець описує окремі фонетичні явища, локальні граматичні форми, лексичні елементи, акцентуаційні явища. Узагальнюючи прокоментовані факти, П. Ю. Гриценко слушно вказує: «Той факт, що опис традиційної культури с. Беги – праця етнографічного і часткового фольклористичного спрямування – виявився джерелом цінної мовної інформації (розширено репертуар елементів діалектної мови, презентовано невідомі значення багатьох одиниць), доводить необхідність ширшого залучення таких студій до пізнання діалектів» [10, 153].

Й. О. Дзендзелівський у «Конспекті лекцій з курсу української діалектології» рекомендував студентам під час збирання зразків мовлення в тому

чи тому регіоні України записувати як окремі слова, так і суцільний текст, у якому їх використано: «Щодо форми і способів збирання розрізняються два види цього типу джерел: а) записи суцільних текстів живої розмовної мови – народних казок, розповідей, анекдотів, пісень, прислів'їв, загадок, окремих виразів та слів; б) записи відповідей на питання спеціально для цього складених програм чи анкет. Записи першого виду важливі тим, що на основі їх можна вивчати мовну структуру в цілому, тобто фонетичну, морфологічну, синтаксичну системи говору чи діалекту. Чим більше цих записів і чим вони різноманітніші щодо жанрів, змісту і т. ін., тим діалектологічний опис буде повнішим і детальнішим» [18, 38].

У короткій передмові до третьої частини «Лінгвістичного атласу українських народних говірок Закарпатської області України (лексика)» Й. О. Дзендзелівський акцентує на особливості ілюстративних матеріалів видання: «Тут, як і в опублікованих частинах картографованих лексем, автор намагався ілюструвати зібраними ним народними приказками та прислів'ями, що наводяться в кінці коментарів до карт. У цій частині ілюстративний матеріал дещо розширено за рахунок народних повір'їв, заборон (табу) та різних народних сентенцій. При цьому зверталася увага на варіанти прислів'їв, приказок тощо, щоб у такий засіб дати певну уяву про здиференційованість досліджуваного регіону в цих галузях фольклору» [19, 5].

У статті про фольклориста В. Гнатюка Й. О. Дзендзелівський підкреслював надзвичайну користь від поєднання діалектологічних і фольклористичних зацікавлень: «Протягом 1921–1924 рр. В. Гнатюк багато зробив у справі підготовки обласного словника говірок Закарпаття, розписавши для нього велику кількість фольклорних, художніх та інших текстів. Говорячи про В. Гнатюка як діалектолога, не можна не відзначити винятково важливого значення для цієї галузі науки його численних публікацій транскрибованих записів фольклорного матеріалу. Записуючи фольклорні тексти, В. Гнатюк ставив перед собою також цілі діалектологічні, розроблена ним спрощена фонетична транскрипція практично виявилася досить вдалою. Його записи відзначаються високою точністю передачі звукового складу живої розмовної мови. Це відзначали О. Брех, Є. Тимченко, І. Панькевич. Гнатюкові тексти широко використовувалися, використовуються і використовуватимуться в діалектологічних і взагалі мовознавчих дослідженнях як високоякісний матеріал» [20, 404]. Отже, Й. О. Дзендзелівський розглядав проблеми мовознавства в широкому культурологічному контексті, у своїх діалектологічних дослідженнях урахував і здобутки інших наук – історичного краєзнавства, фольклористики та етнографії.

Відомо, що важлива запорука успішного розвитку діалектології – повнота емпіричної бази. Водночас зауважимо, що до відбору текстів фольклорного та етнографічного змісту як джерел лінгвальної

інформації про особливості говірок того ареалу, в якому вони побутують, варто ставитися критично, оскільки самі тексти можуть бути різноякісними з погляду відтворення структурних рис діалектної мови. Не завжди фіксація фольклорних зразків проходить сумлінно, з максимальною точністю, збереженням фонетичних, морфологічних та лексичних особливостей. Нерідко упорядники наближають тексти усної народної творчості до норм літературної мови, через що багато діалектних рис просто втрачено (пор. коментар упорядників ІХ тому повного академічного зібрання творів Лесі Українки, в якому вміщено фольклорні записи письменниці: «У своїх фольклорних записах Леся Українка зберігала діалектні форми і характер вимови певних слів та виразів. Однак при підготовці пісенних текстів даного тому діалектна вимова збережена лише в таких випадках: а) при римуванні (*качура – вечєра, їсти – вісти, палив – волив* та ін.); б) у власних іменах (*Мар'юся, Гмитро, Віхтор*); в) в словах з придиховим *г* (*гочі, горати, гонучі, гулиця* поруч із *юлиця* і *вулиця, говес, горел, год – од* поруч з *від* тощо); г) прикметникові форми з суфіксами *-ейк-* (*чорнейкий*). <...> В томі уніфіковано різну передачу Лесею Українкою ряду форм слів і вимови їх. Уніфікація проведена в напрямі наближення до літературної мови» [38, 375–376]). Поділяємо думки Й. О. Дзензелівського, який цілком виправдано обстоював позицію точної фіксації фольклорних матеріалів: «Слід, правда, зауважити, що записи ці, особливо минулих періодів, провадилися переважно звичайним письмом (не транскрипцією) і тому вони часто не відбивають багатьох особливостей місцевої вимови. У зв'язку з цим для дослідження різних рис діалектів та говорів етнографічні і фольклорні записи мають неординарне значення. Чим докладніше у фольклорних і взагалі етнографічних записках відбиті особливості місцевого діалектного мовлення, тим для діалектолога вони цінніші» [18, 44].

Попри існування різних поглядів на евристичну цінність мови фольклору для пізнання діалектної мови, в російській лінгвістичній практиці бачимо конкретні результати наукової суперечки щодо діалектності / наддіалектності мови фольклору: в джерельній базі «Словаря русских народных говоров» знаходимо чималий перелік фольклорних збірників; залучення діалектних слів з народної творчості до реєстру цієї лексикографічної праці визнано обов'язковим. Як обґрунтовують самі укладачі, «неврахування народнопоетичної мови як одного з джерел свідчень діалектної лексики призвело б до вилучення зі складу Словника важливих ланок лексико-семантичної системи російських говорів, до викривленої картини територіального розподілу великої кількості лексем» [29, VII]. Отже, одним із надійних джерел для «Словника українських говорів», роботу над укладанням якого розпочато, має стати усна народна творчість.

Багатство надійного фактичного матеріалу вирізняє статті Ю. В. Громика [11–16] та Р. С. Зінчук [21–24]. Ю. В. Громик, характеризуючи фоне-

тичні особливості говірок берестейсько-пінського Полісся на основі двотомного збірника «Песенны фальклор Палесся», упорядкованого білоруським дослідником В. Роговичем, зауважує, що більшість прокоментованих явищ – власне українські інновації, ареал яких охоплює всі північноукраїнські діалекти [11–12]. Цінними для вивчення діалектної словозміни в контексті суперечливого статусу берестейсько-пінських говірок, які розміщені на межі двох близькоспоріднених мов, стали спостереження дослідника над системою іменної та дієслівної словозміни [14–15].

Аналізуючи особливості субстантивної та ад'єктивної словозміни в західнополіських говірках, Р. С. Зінчук [21–23] детально коментує засвідчені у фольклорних записах словоформи. У статті про займенникове формотворення [24] авторка описала характерні особливості фонетичної та морфемної будови і словозміни займенників у західнополіських та суміжних говірках. Про надійність обраних дослідницею фольклорних матеріалів свідчать зауваження в передмові до збірників, як-от: «Усі діалектні відміни, спостережені збирачами, збережено всюди буквально» [42, 17]. На основі проведеного прискіпливого аналізу тенденцій формотвірального процесу, відображених у текстах західнополіського фольклору, Р. С. Зінчук постулює: «Фольклорні тексти, зберігаючи як давні мовні явища, так і фонетико-морфологічні новотвори, типові для певного діалектного ареалу, можуть слугувати одним із джерел вивчення його специфічних рис» [24, 283].

І. Г. Матвіяс зосередив увагу на діалектних одиницях у мові українських пісень та народних дум. Дослідник з'ясував: «Незважаючи на те, що мова фольклору великою мірою наддіалектна і постає живим компонентом української літературної мови, говіркові особливості в історичних піснях і народних думах широко відображені. Наявність діалектизмів в історичних піснях і народних думах зумовлюється виникненням і функціонуванням їх серед народу в різних місцевостях України» [30, 53]. Північноукраїнські діалектні риси, на думку вченого, відображено в найменшій кількості історичних пісень та народних дум. І. Г. Матвіяс в аналізованих фольклорних текстах простежив такі західнополіські лінгвальні явища: *под, в войні, овса, в щирум, сестрьонка, к тобі, ме питати, жеб, бодай*. У пізнішій статті [31] І. Г. Матвіяс описав говіркові особливості в текстах колядок та шедрівок.

Б. О. Коваленко, до кола мовознавчих зацікавлень якого входить подільський говір, детально прокоментувавши діалектні явища у фольклорних записах ХІХ ст. з території Поділля (збірники З. Доленги-Ходаковського, К. В. Шейковського, А. П. Свидницького, матеріали фольклорно-етнографічної експедиції П. П. Чубинського), підсумовує: «Цей цікавий матеріал, який презентує основні ознаки подільського говору, може слугувати цінним і надійним джерелом для вивчення динаміки діалектного мовлення Поділля, а проаналізовані фоль-

клорно-етнографічні матеріали свідчать про розуміння записувачами (упорядниками) важливості фонетичного принципу. За вимоги писати державною мовою, якою тоді була російська, усе ж таки перемагав науковий підхід, який дозволив зберегти в текстах територіальні особливості, що дає право вважати фольклорні записи цінним матеріалом для визначення рис подільського говору у формуванні літературного стандарту» [26, 184]. У статті «Фольклорні записи як джерело діалектологічних досліджень» [25] мовознавець порівняв опубліковані в збірниках М. Драгоманова та М. Левченка казки в записах А. І. Димінського. Шляхом текстологічного аналізу мови казок автор виявив таку суттєву різницю в підходах упорядників до фольклорного фактажу: «І. Рудченко, який подавав М. Драгоманову матеріали, вважав за можливе переробляти рідну для А. Димінського подільську мову на полтавський лад. Загалом у текстах цих збірників розбіжностей різного плану – фонемного складу, морфемної структури лексем, граматичних форм слів, синтаксичного оформлення словосполучень і речень – виявлено чимало, що заслуговує спеціального опису. М. Левченко, на відміну від попередників-видавців, мав твердий і непохитний принцип – додержуватися всіх індивідуальних особливостей оригіналу й не виправляти орфографію записувачів, навіть якщо вона була не систематичною і не витриманою. Саме такий підхід дає змогу виявити лінгвальні особливості збирачів фольклору на різних мовно-структурних рівнях» [25, 38–39]. Іншими словами, лише автентичні тексти з Поділля – основа для вивчення побуту, діалектного мовлення людей із цього регіону.

І. В. Гороф'янюк на основі польових записів різножанрових текстів усної народної творчості,

зроблених у с. Чечелівка Гайсинського району Вінницької області, простежила кореляцію мови фольклору та діалектної мови і своїм дослідженням засвідчила евристичний потенціал мови фольклору для вивчення подільського діалекту [9]. Студентка Дарія Кравчук [28] регіонально репрезентативним емпіричним матеріалом для вивчення діалектного мовлення подолян вважає вміщені О. Б. Курило в «Матеріалах до української діалектології та фольклористики» фольклорні тексти з 9 населених пунктів Вінницької області.

Посилені акценти на проблемі евристичних можливостей фольклорних текстів для вивчення говіркового мовлення різних частин українського діалектного простору помітні в студіях В. М. Мойсієнка [33], М. В. Бігусяка [3] (Гуцульщина), Н. О. Данилюк [17], Л. Д. Фроляк [39–41] (Підляшшя, Холмщина), Г. Л. Аркушина [1], З. С. Мацюк [32], О. А. Бойчук [4], Л. А. Пикалюк [36] (Західне Полісся), Т. Л. Видайчук [5] (Східне Полісся), студентських публікаціях Надії Вівчар [6], Івана Носка [34–35].

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, виразно окресленою домінантою новітніх наукових пошуків діалектологів став текстоцентризм, зокрема залучення фольклорних текстів як джерела лінгвістичної інформації про різні структурні рівні говірок. Фахово записані та впорядковані етнографічно-фольклорні матеріали мають значний інформаційний потенціал, що детермінує поліаспектність його опису. Уважне прочитання й аналіз такого типу джерел з опорою на діалектні свідчення тексто- та лінгвогеографічних праць підтвердить тезу, що фольклор – одне з надійних джерел для вивчення особливостей говіркового мовлення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Аркушин Г. Мова фольклору і говіркове мовлення. Народна творчість українців у просторі і часі: матеріали Міжнарод. наук. конф. в рамках VI Міжнародного фестивалю українського фольклору «Берегиня». Луцьк: ВМА «Терен», 2010. С. 206–214.
2. Бевзенко С. П. Українська діалектологія. К.: Вища школа, 1980. 248 с.
3. Бігусяк М. Динамічні фонетико-морфологічні діалектні процеси в мікротекстах «Галицько-руських народних приповідках», зібраних І. Франком на Гуцульщині та Покутті. Рідне слово в етнокультурному вимірі: зб. наук. праць. Дрогобич: Півсвіт, 2016. С. 5–15.
4. Бойчук О. Фольклорні тексти як джерело вивчення діалектного мовлення західних поліщуків (фонетичні особливості). Сучасні проблеми мовознавства та літературознавства. 2016. Вип. 21. С. 35–38.
5. Видайчук Т. Л. Фонетичні особливості східнополіського говору північного наріччя української мови (на матеріалі етнографічної спадщини Бориса Грінченка). *Studia Philologica* (Філологічні студії): зб. наук. праць. 2017. Вип. 8. С. 11–16.
6. Вівчар Н. Супровідна глосографія в серійних виданнях українського фольклору. Слобожанська бесіда: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Старобільськ, 23 листоп. 2017 р.). ДЗ «ЛНУ імені Тараса Шевченка». Старобільськ, 2017. Вип. 10. С. 29–33.
7. Глуховцева К. Д. Динаміка українських східнослобожанських говірок. Луганськ: Альма-матер, 2005. 592 с.
8. Говірки Чорнобильської зони: системний опис / П. Ю. Гриценко та ін. К.: Довіра, 1999. 271 с.
9. Гороф'янюк І. Зі спостережень над фольклорними текстами як джерелом вивчення діалектного мовлення подолян. Волинь філологічна: текст і контекст. Лінгвостилістика XXI століття: стан і перспективи розвитку: зб. наук. пр. 2013. Вип. 15. С. 66–74.
10. Гриценко П. Ю. Про один тип джерел сучасних діалектологічних студій. Діалекти в синхронії та діахронії: загальнослов'янський контекст. К.: КММ, 2014. С. 145–154.
11. Громик Ю. В. Особливості вокалізму українських говірок Берестейсько-Пінського Полісся в записах місцевого фольклору. Науковий вісник ВДУ імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. 2004. № 6. С. 109–119.

12. Громик Ю. В. Особливості консонантизму українських говірок Берестейсько-Пінського Полісся в записях місцевого фольклору. Науковий вісник ВДУ імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. 2006. № 6. С. 221–231.
13. Громик Ю. В. Особливості консонантизму волинськополіських говірок у записях місцевого фольклору / Ю. В. Громик, Г. П. Заверуха. Науковий вісник ВДУ імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство. 2007. № 9. С. 7–9.
14. Громик Ю. В. Особливості дієслівної словозміни в українських говірках берестейсько-пінського Полісся (на матеріалі записів місцевого фольклору). Науковий вісник ВНУ імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство. 2008. № 10. С. 30–34.
15. Громик Ю. Вияви граматичної аналогії в говірках берестейсько-пінського Полісся (на матеріалі записів місцевого фольклору). Народна творчість українців у просторі і часі: матеріали Міжнар. наук. конф. в рамках VI Міжнародного фестивалю українського фольклору «Берегиня». Луцьк: ВМА «Терен», 2010. С. 254–260.
16. Громик Ю. В. Фольклорні матеріали з Берестейщини як діалектографічний матеріал. Справа: беларуска-українські альманахи Товариства української літератури при Саюзі беларуских письменників. 2015. № 1. С. 162–169.
17. Данилюк Н. Діалектні явища у фольклорних записях Оскара Кольберга. Волинь філологічна: текст і контекст. Західнополіський діалект у загальноукраїнському та всеслов'янському контекстах. 2007. Вип. 4. С. 289–295.
18. Дзендзелівський Й. О. Конспект лекцій з курсу української діалектології (Вступні розділи): [навчальний посібник]. Ужгород, 1966. 100 с.
19. Дзендзелівський Й. О. Лінгвістичний атлас українських народних говорів Закарпатської області України (лексика). Ужгород, 1993. Ч. 3. 464 с.
20. Дзендзелівський Й. О. Українське і слов'янське мовознавство: збірник праць. – Львів, 1996. 520 с.
21. Зінчук Р. Особливості ад'єктивної словозміни у західнополіських говірках (на матеріалі записів місцевого фольклору). Волинь філологічна: текст і контекст. Західнополіський діалект у загальноукраїнському та всеслов'янському контекстах: зб. наук. пр. 2007. Вип. 4. С. 384–389.
22. Зінчук Р. С. Особливості субстантивної словозміни в західнополіських говірках (на матеріалі записів місцевого фольклору). Літопис Волині. 2008. Ч. 4. С. 150–153.
23. Зінчук Р. С. Діалектна специфіка іменної словозміни західнополіського говору (на матеріалі замовлянь). Лінгвістичні студії. 2009. Вип. 18. С. 203–207.
24. Зінчук Р. Фонетичні та морфологічні особливості займенників у західнополіських і суміжних говірках (на матеріалі записів місцевого фольклору). Народна творчість українців у просторі і часі: матеріали Міжнар. наук. конф. в рамках VI Міжнародного фестивалю українського фольклору «Берегиня». Луцьк: ВМА «Терен», 2010. С. 283–295.
25. Коваленко Б. Фольклорні записи як джерело діалектологічних досліджень. Волинь–Житомирщина: історико-філологічний збірник з регіональних питань. 2013. Вип. 24. С. 32–40.
26. Коваленко Б. О. Рівень вияву діалектності у фольклорних записях XIX ст. Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій. К.: КММ, 2015. С. 172–185.
27. Коцюба З. Паремії як об'єкт етнолінгвопсихологічного дослідження. Мовознавство. 2009. № 2. С. 35–47.
28. Кравчук Д. Лінгвістичне портретування подільського говору і усна народна творчість Вінниччини. Студії з філології та журналістики. Ужгород, 2014. Вип. 2. С. 95–97.
29. Кузнецова О. Д. Инструкция для составления Словаря русских народных говоров. Словарь русских народных говоров / О. Д. Кузнецова, Ф. П. Сорокалетов. СПб., 1994. Вип. 28. С. IV–XXXII.
30. Матвійс І. Відображення говорів у мові українських історичних пісень і народних дум. Українська мова. 2005. № 1. С. 52–59.
31. Матвійс І. Мова українських колядок і щедрівок. Культура слова. 2012. Вип. 75. С. 148–155.
32. Мацюк З. Особливості вокалізму клубочинської говірки, відбиті у прислів'ях та приказках. Волинь філологічна: текст і контекст. Західнополіський діалект у загальноукраїнському та всеслов'янському контекстах: зб. наук. пр. 2007. Вип. 4. С. 395–397.
33. Мойсієнко В. Про мову гуцульських приказок (спостереження над фонетичними особливостями оповідань, зібраних В. Шухевичем). Вісник Прикарпатського університету. Серія: Філологія (мовознавство). 2004. Вип. XIX–XX. С. 102–104.
34. Носко І. І. Діалектна лексика берестейсько-пінського Полісся в записях місцевого фольклору. Науковий вісник Волинського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Філологічні науки. Мовознавство. 2008. № 10. С. 92–94.
35. Носко І. Діалектні явища волинськополіських говірок у фольклорних записях Лесі Українки та К. Квітки. Матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції аспірантів і студентів «Волинь очима молодих науковців: минуле, сучасне, майбутнє», 13–14 травня 2009 р.: у 3-х т. Луцьк: РВВ «Вежа» ВНУ імені Лесі Українки, 2009. Т. 3. С. 256–258.
36. Пикалюк Л. А. Лінгвістичні маркери фольклорних текстів (на прикладі весільних пісень Західного Полісся). Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Філологія. 2015. Вип. 16. С. 35–39.
37. Потебня О. О. Естетика і поетика слова. К.: Мистецтво, 1985. 302 с.
38. Українка Леся. Зібрання творів: у 12 т. К.: Наук. думка, 1977. Т. 9. 431 с.
39. Фроляк Л. Д. До питання про корпус українських текстів з Холмщини та Підляшшя: проблеми та завдання його створення. Діалекти в синхронії та діахронії: текст як джерело лінгвістичних студій. К.: КММ, 2015. С. 413–427.
40. Фроляк Л. Адаптація текстів загальноукраїнських пісень носіями підляських говірок. TeKa Komisji Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych. Lublin, 2015. Vol. X. S. 98–104.
41. Фроляк Л. До питання про народні пісні з Підляшшя як джерело діалектологічних студій. TeKa Komisji Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych. Lublin, 2016. Vol. XI. S. 35–42.
42. Цехмістрок Ю. Народні пісні Волині: Фонографічні записи 1936–1937 років / Джерельні матеріали та видання Б. Столярчука. Львів; Рівне, 2006. 480 с.